

“KUTUBXONA VA KUTUBXONACHI NIMA UCHUN KERAK?”

Bo‘riyeva Marjona Bahodir qizi

*O‘zbekiston davlat san‘at va madaniyat institut Kutubxona
va axborot faoliyati fakulteti 2-kurs, sirtqi ta‘lim yo‘nalishi talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy-amaliy maqolada kutubxonalar faoliyati, ularning ijtimoiy-madaniy ahamiyati, axborot jamiyati sharoitida tutgan o‘rni va zamonaviy kutubxonachi kasbining dolzarbligi tahlil etiladi. Kutubxona — faqat kitob saqlanadigan joy emas, balki jamiyat ma‘naviy rivojini ta‘minlovchi, ilmiy-tadqiqot jarayonlariga xizmat qiluvchi axborot markazi sifatida yoritiladi. Maqola talaba, o‘qituvchi, tadqiqotchi va keng jamoatchilik uchun amaliy ahamiyatga ega.*

Kirish

Bugungi kunda ilm-fan sur‘ati, raqamli texnologiyalar rivoji, axborot oqimining tezligi misli ko‘rilmagan darajaga yetdi. Axborot ko‘pligi esa insonni to‘g‘ri ma‘lumotni tanlashga, uni saralashga, ishonchli manba topishga majbur qiladi. Shu o‘rinda kutubxonalar va kutubxonachilar roli nihoyatda muhim bo‘lib, ular jamiyatning ma‘naviy va intellektual taraqqiyoti uchun asosiy poydevor hisoblanadi.

Kutubxona — insoniyat tarixidagi eng qadimiy bilim makonlaridan biri. Qadimgi Yunoniston, Misr, Bobilda ham kutubxonalar mavjud bo‘lgan. Ularning vazifasi kitoblarni yig‘ish, saqlash va kelajak avlodga yetkazish bo‘lgan. Bugungi kunda esa kutubxona funksiyalari yanada kengaydi:

- axborot texnologiyalaridan foydalanish;
- elektron resurslarni boshqarish;
- ilmiy tadqiqotlarga yordam;
- ta‘lim jarayoniga qo‘llab-quvvatlash.

Demak, kutubxona — jamiyat hayotida doimo zarur bo‘lgan strategik tashkilotdir.

Asosiy qism

1. Kutubxonaning ijtimoiy-madaniy ahamiyati

1.1. Axborot manbai sifatida kutubxona

Kutubxona har qanday ta‘lim muassasasining yuragi hisoblanadi. O‘quv jarayonida kerakli darsliklar, monografiyalar, ilmiy maqolalar, ensiklopediyalar, elektron resurslar aynan shu yerda jamlanadi. Bu esa o‘quvchi va talabalarga chuqur ilm olish, mustaqil fikrlash, ilmiy izlanishlar olib borish imkonini beradi.

1.2. Ma‘naviyat markazi sifatida kutubxona

Kutubxona yoshlarni kitob mutolaasiga jalb qiladi, ularni ma‘rifatli, keng fikrlovchi shaxs qilib yetishtiradi.

Kutubxonalarda o‘tkaziladigan:
ma’naviy-ma’rifiy uchrashuvlar,
adabiy kechalar,
yangi kitob taqdimotlari,
ijodkorlar bilan davra suhbatlari
jamiyatning madaniy hayotini yuksaltirishga xizmat qiladi.

1.3. Jamiyat merosini saqlovchi maskan

Kutubxonalarda saqlanayotgan qo‘lyozmalar, nodir kitoblar, tarixiy manbalar — xalqning ko‘p asrlik merosidir. Ularni asrab-avaylash, raqamlashtirish, ilmiy muomalaga kiritish kutubxonaning muhim vazifalaridan biridir.

2. Axborot jamiyatida kutubxonaning o‘rni

2.1. Internet kutubxonani almashtira oladimi?

Ko‘pchilik hozirgi kunda internet yetarli, kutubxona keraksiz bo‘lib qoldi deb o‘ylaydi. Ammo bu noto‘g‘ri tasavvur. Chunki:

internetdagi ma’lumotlarning aksariyati tekshirilmagan;
ilmiy asoslangan, ishonchli manbalar kutubxonalarda ko‘proq;
kutubxonalar mutaxassislar tomonidan tanlab berilgan adabiyotlarni taqdim etadi;
kutubxonachi ma’lumot izlashda maslahatchi sifatida yordam beradi.

2.2. Elektron kutubxonalar va raqamlashtirish

Bugungi kutubxonalar elektron kataloglar, raqamli ma’lumotlar bazalari, multimedia resurslari bilan boyitilmoqda. Bu esa foydalanuvchilarga o‘z istagiga ko‘ra xoh masofadan, xoh joyida foydalanish imkonini beradi.

2.3. Kutubxona — ilmiy tadqiqot markazi

Talabalar va tadqiqotchilar uchun bibliografik izlanishlar, ilmiy adabiyotlarni yig‘ish, mavzuga oid kitoblar tavsiyasi kutubxonachilar tomonidan amalga oshiriladi. Bu ilmiy ish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

3. Kutubxonachi – zamonaviy axborot mutaxassisi

3.1. Kutubxonachining asosiy vazifalari

Bugungi kutubxonachi quyidagi kompetensiyalarga ega bo‘lishi kerak:
axborot texnologiyalarini bilish;
foydalanuvchilar ehtiyojini tushunish;
bibliografik izlanishlarni amalga oshirish;
elektron katalog tuzish;
kitob fonlarini boshqarish;
axborot xavfsizligini ta'minlash.

3.2. Kutubxonachi – jamiyatga xizmat qiluvchi mutaxassis

U nafaqat kitob tarqatuvchi, balki:
o‘qituvchi va talabalar uchun yordamchi;

oilaviy kitobxonlikni rivojlantiruvchi;
madaniy-ma'rifiy tadbirlar tashkilotchisi;
ilmiy loyihalarga ko'makchi.

Kutubxonachining bitta tavsiyasi ko'plab yoshlarning fikrlashi, dunyoqarashi va ilmiy yo'nalishining shakllanishiga ta'sir qilishi mumkin.

4. Kutubxonalar rivoji – kelajak taraqqiyoti

4.1. Innovatsion kutubxonalar

Bugungi zamonaviy kutubxonalar quyidagi yo'nalishda rivojlanmoqda:

“aqli kutubxona” tizimlari;

QR kodli kitob berish;

elektron abonement;

virtual o'quv zallari;

robotlashtirilgan kitob saqlash xonalari.

4.2. Yoshlar uchun qulay axborot makoni

Kutubxonalarda kompyuter sinflari, wifi hududlari, multimedia markazlari tashkil qilinmoqda. Bu yoshlarni kutubxonaga jalb qilishda muhim omildir.

Xulosa

Kutubxona – jamiyatning madaniy poydevori, uning madaniy va ilmiy taraqqiyoti uchun tayanch maskandir. Kutubxonachi esa ushbu maskanning yuragi, bosh qahramonidir. U nafaqat kitob tarqatuvchi, balki axborot boshqaruvchisi, tarbiyachi, ilmiy yordamchi, ma'naviyat targ'ibotchisidir.

Bugungi axborot asrida kutubxonalar o'z ahamiyatini yo'qotmadi, aksincha yanada kengroq o'rin egalladi. Ularning rivoji ta'lim sifatini oshirish, yosh avlodni ma'rifatli qilish, ilm-fan taraqqiyotini ta'minlashning eng muhim omillaridan biridir.

ADABIYOTLAR

1. Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent, 2019.
2. O'zbekiston Respublikasi “Kutubxona to'g'risida”gi Qonuni, 2020.
3. Otaboyeva D. Kutubxona va axborot faoliyati asoslari. Toshkent: Fan, 2021.
4. To'xtayev A. Axborot resurslari va ularni boshqarish. Toshkent, 2022.
5. Yoqubov B. Kutubxonashunoslik nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2018.
6. UNESCO. Libraries in the Information Society. Paris, 2020.
7. Rahmonov Sh. Axborot madaniyati va kutubxona faoliyati. Toshkent, 2023.